

I. I. Mechnikova. – O., 2002. – 17 s.

5. Interv'yu z Romanom Korniyko [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu: <http://www.shpu.com.ua/index.php/media-info/arkhiv-novin/10-interv-yu-z-romanom-korniyko>.

6. Kasyanova N. M. Borotba z bezpritulnystyu ta bezdoglyadnystyu v Donbasi (1943–1953 rr.): avtoref. dis. kand. ist. nauk : 07.00.01 / N. M. Kasyanova ; Donets. nats. un-t. – Donetsk, 2010. – 19 s.

7. Korniyko R. I. Mifyi, strahi i pravda pro usynovlenie / R. I. Korniyko [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu : <http://www.houseofbreadchurch.org/content.php?id=1080>

8. Korniyko R. I. Interv'yu s prezidentom fundatsiyi "Otchiy dim" Romanom Korniyko [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu : http://risu.org.ua/ua/index/monitoring/society_digest/43899/

9. Mizhnarodna blagodiyna fundatsiya "Otchiy dim": diyuchi proekti [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu: <http://otchiy-dim.org.ua/projects>.

10. Mohnenko G. Nepedagogicheskaya poema / Mohnenko G. – K. : Izd. HBB sv. ap. Pavla, 2010. – 432 s.

11. Olyanich L. V. Stvorenniya ta diyainist VseukraYinskogo tovaristva "Druzi ditey" (1924–1936 rr.): organizatsiyniy status, struktura ta funktsiyi : avtoref. dis. kand. ist. nauk : 07.00.01 / L. V. Olyanich ; Hark. nats. un-t Im. V. N. Karazina. – H., 2008. – 16 s. – ukp.

12. Natsionalniy konkurs "Blagodylnik roku". Peremozhtsi 2011 roku. [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://blagodijnyk.org.ua/doc/w2011.html>

13. Pavlenko: Naygirshi formy bezpritulnosti v Ukrayini podolano: Interv'yu Uprovnozhenogo Prezidenta UkraYini z prav ditini [Elektronniy resurs] / Pavlenko Yu. O. – Rezhim dostupu: http://tv.ua/new/2013/05/31/yuriy_pavlenko_nayhirshi_formy_bezpritulnosti_v_ukrayini_podolani

14. Peskia L. Diti vulitsi: Informatsiyniy pokazhchik / L. Peskina. – K. : Vid-vo Upravlinnya kulturi ShevchenkIvskoyi rayonnoyi v m. Kievi derzhavnoyi administratsiyi, 2005 – 16 s.

15. Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi programi podolannya dit-yachoyi bezpritulnosti i bezdoglyadnosti na 2006 – 2010 roki: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayini vid 11.05.2006 r. # 623 [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : www.rada.gov.ua.

16. Roman Korniyko pro sirit [Elektronniy resurs] / R. Korniyko. – Rezhim dostupu : <http://www.inictory.tv/issue5727.html>.

17. Ukaz Prezidenta Ukrayini "Pro Natsionalnu strategiyu profilaktiki sotsialnogo siritstva na period do 2020 roku" № 609/2012 vid 22 zhovtnya 2012 roku [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/609/2012>.

18. Chenbay I. V. Stanovlennya i rozvitok v Ukrayini simeynih form vihovannya ditey-sirit ta ditey, pozbavlenih batkivskogo pikl-vannya (40-I roki XX st. – poch. XXI st.): avtoref. dis. kand. ped. nauk : 13.00.01 / I. V. Chenbay ; DVNZ "Pereyaslav-Hmel'nits. derzh. ped. un-t Im. G. Skovorodi". – Pereyaslav-Hmel'nits., 2010. – 20 s.

19. YuNISEF narahuvav v Ukrayini u 10 raziv bilshе bezpritulnih pidlitkiv, nizh ofltsiyina statistika [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://tyzhden.ua/News/36520>

Губерт Ю. Г., аспирантка кафедри політичних наук, Київський національний університет строительства и архитектуры (Україна, Київ), gubert@ukr.net

Деятельность благотворительных организаций Украины по преодолению детской беспризорности и помощи сиротам в 1990 – 2000-х годах (на примере фундации "Отчий дом")

Цель статьи – исследовать деятельность благотворительных организаций по преодолению детской беспризорности и помощи детям-сиротам в период государственной независимости Украины (на примере фонда "Отчий дом"). В исследовании использовались методы: хронологический, периодизации, обобщения. Получение информации осуществлялось с применением методов анализа документов, интервьюирования, статистического анализа. Борьба с детской беспризорностью в 1990-х годах началась с деятельности отдельных групп людей при отсутствии поддержки государственных органов. Сейчас центр работы благотворительных организаций сместился в сторону помощи детям-сиротам. Деятельность фундации "Отчий дом" свидетельствует о том, что результатов можно добиться путем реализации многоплановых программ по коррекции образа жизни, возвращению детей в биологические семьи или усыновлению, реабилитации родителей и т. д. Сейчас эта работа ведется в партнерстве с государственными органами.

Ключевые слова: беспризорность, дети-сироты, благотворительность, благотворительная организация, центр социальной опеки, детский дом семейного типа, реабилитация.

Hubert J. G., graduate student of political science. Kyiv National University of Construction and Architecture (Ukraine, Kiev), gubert@ukr.net

Activities of charitable funds in Ukraine for overcoming child's homelessness and helping orphans in 1990-2000 years (based on example of the work of foundation "Father's House")

The purpose of the article is to investigate the activities of charitable organizations in overcoming child's homelessness and orphanhood in the period of independence of Ukraine (using as example the foundation "Father's House"). Used methods of exploring are chronological, periodization, generalization. Also information was find using the methods of document analysis, interviews, statistical analysis. Overcoming of child's homelessness in the 1990s began with the activities of certain groups of people in the absence of government support. Now the center of work of charities funds shifted towards help orphans. Example of activities of foundation "Father's House" shows how the results could be achieved by implementing multifaceted program of correct lifestyle, the returning children to their biological families or adoption, rehabilitation parents etc. Today these funds often work in partnership with government agencies.

Keywords: homeless, orphans, charity, charities, social care center, family-type orphanage, rehabilitation.

* * *

УДК 94(477)

Гула Р. В.

доктор історичних наук, професор кафедри гуманітарних наук, Академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного (Україна, Львів), gula-ruslan@mail.ru

ПРИНЦИП ІСТОРИЗМУ У РОЗВИТКУ МОНАРХІЧНОЇ ІДЕОЛОГІЇ XVIII–XX СТ.

Проаналізовано основні течії у розвитку монархічної ідеології в російській історичній науці XVIII–XX ст. Розкрито змістовну сутність триади: "право-слав'я-самодержавство-народність" у поглядях офіційної історіографії. Зазначено стагнаційний характер монархічної історичної науки у аналізі принципу історизму. Методологічною основою статті стали універсальні принципи історизму та об'єктивності.

Ключові слова: монархізм, історична наука, принцип історизму.

Важливою проблемою історії України початку ХХ ст. було формування і розвиток суспільно-політичних рухів в Україні. Одним з протидіючих чинників, з якими постійно доводилося мати справу всім партіям, рухам, гурткам, групам в Україні, була охоронна ідеологія царизму. Виявлення та аналіз розповсюдження ідеології монархізму заслуговує спеціального дослідження в сучасній історичній науці.

Метою статті автор вважає розкриття загальних особливостей розвитку принципу історизму охоронної ідеології царизму в XVIII–XX ст.ст.

Аналіз історичних досліджень свідчить про досить глибоку розробку різних аспектів монархічної ідеології у роботах сучасних українських дослідників І. Омелянчука, В. Бабенко, І. Самарцева, А. Якуніної.

У суспільно-політичному житті Росії в цілому і на її околицях на початку ХХ ст. монархічна охоронна ідеологія займала домінуюче становище.

Метою охоронної ідеології царизму було, з одного боку, створення та розвиток поглядів, які стверджують у свідомості мас непорушність існування монархічних устоїв з допомогою всебічного використання політичних і релігійних інститутів, створення умов розвитку політичної, економічної та духовної основи монархічного ладу. А з іншого – не допущення формування національної та соціальної самосвідомості українського народу, чому сприяли самотньо-політичний, соціал-демократичний, національно-демократичний рухи, українська та російська література.

Основними постулатами охоронної ідеології були: принципи історизму, що відображав тезу про самотність історичного шляху розвитку Російської держави; принципи надкласовості, який базувався на ідеї народного початку самодержавної влади; принципи патерналізму – єднання царя з народом, батьківська турбота монарха про народ; принципи месіанства (націоналізму) – абсолютизація ролі російського народу, православ'я та самодержавної влади.

Система поглядів правлячого класу складалася протягом століть та знаходила своє відображення у філософії, історичній науці, суспільній думці, літературі, мистецтві.

Найповніше тези охоронної ідеології відбивалися в історичних творах офіційної історіографії, яка переважала у всіх навчальних закладах України (школи, гімназії, училища, духовні семінарії, університети).

Особливістю функціонування монархізму як ідеології є його відносно стійка тенденція до стагнації, з допомогою створення жорстко замкнутої, суворо обмеженої в розвитку системи ідей та поглядів. У принципі, ідеї, розроблені ідеологами монархізму XVI–XIX ст., мало відрізняються від ідей їх послідовників XX ст. Тобто концепція правих ідеологів XX ст. була також укладена в прокрустове ложе традиційних охоронних початків.

Підґрунтям ідеології був принцип “історичності”, “ісконності”, “народності” та вічне значення монархічних початків для Росії. В основі цієї історичної тези, як вказувалося вище, лежить ствердження самотності Росії.

Найбільш повно принцип самотності російського історичного процесу розкрив російський історик М. М. Карамзін. Він знаходився під великим впливом ідей французького просвітництва XVIII ст. й одночасно різко негативно сприйняв Велику Французьку революцію та її ідеї. Вчений протистояв реформаторським напрямкам початку XIX ст. Будучи знайомим з програмою помірних реформ, запропонованою М. М. Сперанським, Карамзін виступав по суті проти неї, виражаючи позицію консервативного дворянства, викладену в “Заметке о древней и новой России”. Позиція базується на формулі історика, що “наше правління є батьківське, патріархальне” [1, с. 120].

У цій “Записке о древней и новой России” Карамзін згадував про те, що “теперішнє буває засобами минулого” [1, с. 122]. Використовуючи історичні приклади, він доводить, що основою могутності Росії є самодержавство. “Самодержавство заснувало та воскресило Росію, зі зміною державного устрою вона загинула і повинна загинути, складена з частин таких багатьох і різноманітних, з котрих будь-яка має свої особливі громадянські користі” [1, с. 123].

Стверджуючи, що будь-яка новизна в державному порядку є “зло, до якого потрібно звертатися тільки в разі необхідності” [1, с. 124], Карамзін виступав проти ліберальних реформ. Державна мудрість, вважав він, “повинна бути більш охоронною, ніж творчою” [1, с. 120].

Прибічник самодержавства, М. М. Карамзін разом з тим відстоював дворянські права і привілеї, насамперед права і привілеї родової знаті, аристократії, закладені правлячим класом. В “Записке” говорилося: “Самодер-

жавство це палладіум Росії, цілісність його необхідна для її щастя: з чого не випливає, щоб государ, єдине джерело влади, мав право знищити дворянство, таке ж давнє, як і Росія” [1, с. 120–121]. При цьому Карамзін-посилається на слова Монтеск'є: “Без монарха немає дворянства, без дворянства немає монарха” [1, с. 120].

Розвиваючи цю тезу стосовно Росії, Карамзін формулює свою позицію: “Дворянство і духовенство, Сенат і Синод, як сховище законів, над всіма Государ, єдиний законодавець, єдине джерело влади, ось основа Російської монархії” [1, с. 119–120].

Таким чином, абсолютизуючи самодержавство як силу, що сприяє історичному розвитку Росії, підкреслюючи його непорушність, М. М. Карамзін уперше сформулював тріаду охоронної ідеології як самодержавство, православ'я і самотність, яка трансформувалася згодом в “самодержавство, православ'я, народність”, яка була відображена у циркулярі 1847 р. міністром освіти графом с. с. Уваровим.

Для свого часу М. М. Карамзін висунув класичну формулу державної ідеології, правильно відобразив її основні компоненти.

Офіційна охоронна ідеологія пізніше вважала М. М. Карамзіна прапором монархізму, а його “Историю государства Российского” сприймала, зі слів П. А. В'яземського, як книжку “єдину в Росії, широдержавну і народну, і монархічну” [Цит. по: 2, с. 73].

Однак ряд монархічних істориків, зокрема М. Г. Устрялов, у 30-ті рр. XIX ст., визнавши принципи самодержавства, історично обґрунтовані М. М. Карамзіном, відмічали його тенденційність в тому, що він “веде не нитку подій, які поступово виявлялися в нашій Вітчизні, а ряд великих князів і царів” [Цит. по: 2, с. 75].

Продовжувачем справи М. М. Карамзіна в історичному обґрунтуванні самодержавства зі своїх історичних поглядів став с. М. Соловйов. Інтерес представляють його підходи до історичних подій Росії, що відображають, на думку історика, роль самодержавної влади.

Критично ставлячись до багатьох сторін реального політичного життя в Росії в 60–70-х рр. XIX ст., Соловйов не тільки залишався монархістом, але й залишав за монархом право “самодержавної ініціативи”. Розглядаючи самодержавство як головну рушійну силу в історичному розвитку Росії, високо оцінюючи державну централізацію, Соловйов рішуче засуджував усі антиурядові виступи як в минулому, так і в теперішньому часі. В “Истории России древнейших времен” він розглядав “смуту” XVII ст. як руйнуючу реакцію антидержавних сил і елементів на процес зміцнення централізованої держави [3].

Розвиток ідеї історичного призначення самодержавства ми знаходимо в одному з великих історичних творів Д. І. Ловайського “История России” [4], написаному в дусі охоронної ідеології М. М. Карамзіна.

Доповнив історичне обґрунтування непорушності самодержавних устоїв і видатний ідеолог монархізму Л. О. Тихомиров. Він пройшов складний шлях моральних пошуків від крайності революційного терору, народозвольчого екстремізму до їх повного заперечення. Л. Тихомиров увійшов у історичну науку як найбільш ортодоксальний апологет необмеженої самодержавної влади. У своїй публіцистичній праці “Почему я пере-

стал бать революционером” він, обґрунтовуючи історичні корені самодержавства, підкреслює, що “самодержавний лад, це такий результат російської історії..., який ні ким не може бути знищений” [5, с. 86].

Політичні погляди великого російського історика В. О. Ключевського на самодержавство можна охарактеризувати як непослідовні. У цілому розуміючи приреченість царизму, він визнає історичну роль монарха в розвитку суспільства. Ці ідеї знайшли своє відображення в “Похвальномслові” Олександр III в день його поховання, де Ключевський відмічав миротворчий характер зовнішньої і мудрість внутрішньої політики царя, яка сприяла політичній стабілізації і громадянському миру в Росії. В. Ключевський прямо підкреслював, що “самодержавство потрібне нам поки що стихійна сила, яка своєю стихійністю може стримати інші стихійні сили, ще гірші” [6, с. 83].

Зі зміною політичної ситуації в Росії, зростанням революційного, національно-визвольного руху в палітрі охоронної ідеології царизму з’являються і ліберальні відтінки. Вони не торкаються суті монархізму, який освітлюється крізь призму історії з охоронної позиції.

Вказані тенденції найяскравіше виявили себе в ювілейних виданнях, присвячених 200-річчю Полтавської перемоги, 100-літньому ювілею війни 1812 року, 300-річчю дому Романових. Ці видання ставили своєю метою показати історичне значення для Росії династії Романових, представники якої перетворили її в могутню і сильну державу, велику державу [7].

Чималий вклад у розвиток цієї тези зробили історики та публіцисти дворянського напрямку російської історіографії в Україні. До них слід віднести перш за все вчених Д. І. Піхно, О. с. Вязітіна, М. Ф. Юзефовича, публіцистів “Киевлянина” В. Шульгіна, О. Волинця, О. Савенко, М. Тихомирова.

Основними принципами охоронної ідеології, загальними для Росії та України, безумовно, були ідеї “історичності”, “споконвічності” монархічного державного ладу в Росії. Підкреслювалась думка про неминучість виникнення та процвітання, велику роль правлячої потужної світової держави.

Список використаних джерел

1. Карамзин Н. М. Записка о древней и новой России в ее политическом и гражданском отношении / Николай Михайлович Карамзин. – СПб. : Летописец, 1914. – 133 с.
2. Циматули А. Право памяти / Александр Циматули // Звезда. – 1988. – № 4. – С. 72–96.
3. Соловьев с. М. История России с древнейших времен / Сергей Михайлович Соловьев. – М. : ООО Изд-во ЭКСМО, 2011. – 1024 с.
4. Иловайский Д. И. Краткие очерки русской истории / Дмитрий Иванович Иловайский. – М. : Университетская тип., 1912. – 388 с.
5. Тихомиров Л. А. Почему я перестал быть революционером / Лев Александрович Тихомиров. – СПб. : Паровая скоропечатня И. А. Богельман, 1896. – 96 с.
6. Ключевский В. О. Собрание сочинений : в 9-и т. / Владимир Осипович Ключевский. – М. : Мысль, 1990. – Т. 6. – 312 с.
7. Платонов с. Ф. Вопрос М. Ф. Романова в русской исторической литературе / Сергей Федорович Платонов. – СПб. : Тип. М. Волковича, 1912. – 18 с.

References

1. Karamzin N. M. Zapiska o drevnej i novoj Rossii v eio politicheskom i grazhdanskom otnoshenijah / Nikolaj Karamzin. –SPsb. : Letopisets, 1914. – 133 s.
2. Cimatuli A. Pravopamijti / A. Cimatuli // Zvezda. – 1988. – № 4. – S. 72–96.

3. Solov'jov S. M. Istorij Rossii s drevnejshih vremen / Sergej Mihajlovich Solov'jov. – М. : ОООIzd–voEKSMO, 2011. – 1024 s.

4. Ilovajskij D. I. Kratkie очерки russkoj istorii / Dmitrij Ivanovich Ilovajskij. – М. : Universitetskaj tip., 1912. – 388 s.

5. Tihomirov L. A. Pochemy iperestal bujt' revoliycionerom / Lev Aleksandrovich Tihomirov. – SPsb. : Parovaj skoropechatij I. A. Bohelman, 1896. – 96 s.

6. Kljychevskij V. O. Sbranie sochinensjv 9–it. / Vladimir Osipovich Kljychevskij. – М. : Musl', 1990. – Т. 6. – 312 s.

7. Platonov S. F. Vopros M. F. Romanova v russkoj istoricheskoj literature / Sergej Fedorovich Platonov. – SPsb. : Tip. M. Volkovicha, 1912. – 18 s.

Гула Р. В., доктор исторических наук, профессор кафедры гуманитарных наук, Академия сухопутных войск им. гетмана П. Сагайдачного (Украина, Львов), gula-ruslan@mail.ru

Принцип историзма в развитии монархической идеологии XVIII–XX вв.

Проанализированы основные течения в развитии монархической идеологии в российской исторической науке XVIII–XX вв. Раскрыта содержательная сущность триады “православие–самодержавие–народность” во взглядах официальной историографии. Определен стагнационный характер монархической исторической науки в анализе принципа историзма. Методологической основой статьи стали универсальные принципы историзма и объективности.

Ключевые слова: монархизм, историческая наука, принцип историзма.

Gula R. V., Ph.D. in History, Associate Professor of Humanities, Army Academy named Hetman P. Sahajdachnoho (Ukraine, L'viv), gularuslan@mail.ru

The principle of historicism in the development of the monarchic ideology XVIII–XX centuries

Highlight the main trends in the development of the principle of historicism in the monarchic ideology in the Russian historical science XVIII–XX centuries. Disclosed the basic principles of monarchic ideology. Analyzed substantive nature of the triad of “Orthodoxy, Autocracy, Nationality” in the views of the official historiography. Concrete historical writings show features interpretation of the principle of historicism in the monarchic ideology. Defined stagnation monarchic character of historical science in the analysis of the principle of historicism. Methodological basis of Article steel universal principles of historicism and objectivity.

Keywords: monarchism, historical science, the principle of historicism.

* * *

УДК 930.1:94(477.8)

Гуменюк Т. І.

кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права, Івано–Франківський університет права ім. Короля Данила Галицького (Україна, Івано–Франківськ), gumenjuk-tetjana@rambler.ru

ЕТНОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЧЕНИХ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР (ДРУГА ПОЛОВИНА 1940–Х – КІНЕЦЬ 1980–Х РР. XX СТОЛІТТЯ): СУЧАСНІ ІСТОРІОГРАФІЧНІ ОЦІНКИ

Проаналізовано сучасні українські дослідження історичних аспектів розвитку, становлення етнографічної науки у другій половині XX століття. Визначено стан історіографічної розробки теми, основні напрями досліджень етнічної історії, культури, побуту, народного мистецтва українського народу. Автор висвітлює теоретичні засади сучасних праць з історії української етнографії та вказала на перспективні напрями подальшого вивчення етнографічних досліджень вчених західних областей УРСР, наукових досягнень українських етнографів зазначеного періоду.

Ключові слова: радянський період, українська етнографічна наука, етнографічні дослідження, історіографія, традиційно–побутова культура.

Українська етнологічна наука за останні десятиліття заявила про своє утвердження, ідеологічне переосмислення, методологічне та теоретичне підсилення. Адже етнографія радянського часу моделювалась для реалізації антицивілізаційної, цинічної за своєю суттю імперської програми “злиття націй” у єдиний радянський народ. Під імперську ідеологію формувався науковий апарат гуманітарних наук, зокрема етнографії, як науки про